

*Herman Balthazar,
erevoorzitter Amsab-ISG*

Wouter Steenhaut, naar een nieuwe unie van hand- en geestesarbeid

Het is verdraaid lastig voor mij om Wouter uit te wuiven als gepensioneerde. In Amsab zijn wij samen van bij de conceptie tot vandaag zo nauw verbonden als soulmates, dat ik moeilijk hem alleen kan belichten zonder telkens aan te knopen bij het grote verhaal dat we samen hebben gemaakt en beleefd. Daarenboven zal hij altijd negen à tien jaar jonger zijn en stonden wij altijd in een soort hiërarchische verhouding. Dat maakt de zaak nog wat delicateser. En we hebben weinig, zeer weinig ruzie gemaakt, maar toch zijn wij zeer verschillend van elkaar en dat bracht soms eens donder en bliksemschichten, gelukkig altijd opgevangen door de bliksemafleiders, gemaakt uit materiaal van moeilijk te breken vriendschap. Ik verwijs dus in de bibliografie naar enkele teksten, die nog maar eens vertellen hoe Amsab-ISG gegroeid is, van klein Gents BSP-archief in het leeg gekomen appartement van de laatste conciërge in het toen ruïneuze Feestlokaal Vooruit, naar het huidige Instituut voor Sociale Geschiedenis. In elke steen, in elk woord van dit verhaal is er de manifeste rol en betrokkenheid van Wouter.

Beiden zijn wij wat sommigen ‘stamboomsocialisten’ noemen. Eigenlijk heb ik een hekel aan dat woord, want er zit ten onrechte een kwalijke connotatie aan vast, maar het is ook waar: van huize uit en over zeker drie generaties zijn wij verbonden aan de Gentse socialistische zuil, Wouter nog sterker dan ik. In mijn geval overleed mijn vader in 1945 en werd mijn oom in september 1944, bij zijn terugkeer uit Londen als minister in de regering-Pierlot, vakkundig politiek geliquideerd door zijn oude rivaal Anseele jr. Dit heeft mij wellicht als jong kind reeds enige kritische afstandelijkheid bijgebracht, hoezeer ik mij ook emotioneel

◀ Opening van het toenmalige AMSAB in de Bagattenstraat in 1990. Vooraan op de foto ziet u van links naar rechts: Herman Balthazar, Willy Claes, Els Witte en Wouter Steenhaut.

telg van dat oude socialistische huis blijf voelen. Wouter is helemaal opgegroeid binnen de socialistische burcht. Vader Steenhaut was in de partij en in de socialistische onderwijsvakbond een gardeofficier. Men twijfelde niet in het gezin Steenhaut, moeder niet, vader niet en ook dochter en zonen niet. Het heeft lang geduurd vooraleer bij Wouter maatschappelijke attitudes aan bod kwamen, die niet primair vertrokken vanuit het eigen socialistische netwerk en vanuit wantrouwen tegenover de wereld buiten de burcht. Het heeft hem vele ontgoochelingen over de soms bittere gang van zaken gekost vooraleer hij enige afstand begon te nemen. En ook vandaag nog kan men bij Wouter die verwondering en grote colère opmerken wanneer hij bijvoorbeeld tekeergaat tegen die jonge tijgers uit de kabinetten van socialistische ministers, die niets, maar dan ook niets meer kennen van de socialistische beweging en haar context.

Beiden zijn wij als historicus opgeleid door prof. dr. Jan Dhondt in het Gentse seminarie voor Hedendaagse Geschiedenis. Ik werd in 1970 docent aan de VUB wanneer Wouter als licentiaat afstudeerde met een goede verhandeling over *Stakingen te Gent, 1872-1902*. Het was een onderwerp dat mij zeer boeide en dat ik zelf bleef uitbouwen, eerst aan de VUB en vanaf 1974 in Gent wanneer ik opvolger werd van de jammerlijk vroeg overleden Dhondt. Ook Michel Vermote en Geert Van Goethem, de eerste AMSAB-licentiaten die Wouter en ik aanwierven, promoveerden op dit nieuwe type van stakingsonderzoek dat vertrok van exclusief concrete en door cijfers ondersteunde vraagstellingen. Het was deel van een grondige vernieuwing in de geschiedenis van de socialistische en andere arbeidersbewegingen. Het was een van de grote motiveringen voor het uitbouwen van een degelijk en operationeel archiefcentrum, 'ons AMSAB'. Wouter had er de gedroomde talenten voor. Wanneer ik deze talenten een rangorde moet geven, dan komt op één zijn speurneus, zijn taaie hardnekkigheid en zijn verleidingskunst om verloren gewaande archieven terug te vinden en in schenking te krijgen.

In het najaar 1970 werd Wouter mijn opvolger als onderzoeksattaché bij het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog (het huidige SOMA). In de lade van mijn bureau had ik voor hem een onafgewerkte nota laten liggen over de rol van het verzet in de bevrijding van Antwerpen. Onafgewerkt omdat we als historici worstelden met de interne tegenstellingen en rivaliteiten tussen verschillende Antwerpse verzetsgroepen waarvan de nog levende actoren – een kwarteeuw na de feiten – zeer uiteenlopende versies in het herinneringsverhaal brachten. Het wetenschappelijk historisch onderzoek over de Tweede Wereldoorlog was toen aan een groot keerpunt toe. De eendimensionale zwart-witverhalen over de Achttiendaagse Veldtocht en de capitulatie, over de rol van Leopold III en de verschillende ministers en andere *powers that be*, over de Londense regering, over de bezetting, over collaboratie en verzet, over de Bevrijding, over de epuratie en de repressie, werden aan nieuwe kritische vraagstellingen en nieuw bronnenonderzoek onderworpen. Anders dan in Nederland, stond beeldvorming en onderzoek over de oorlogsperiode bij ons in een verkrampt spagaat. Het had zeker te maken met de Koningskwestie, die van 1945 tot 1950

UNIE VAN HAND EN GEESTESARBEIDERS

Arbeid en Vreugde

Briefhoofd van de UHGA (Amsab-ISG)

het hele politieke leven beheerste. Het had nog meer te maken met verschillende beeldvormingen in Vlaanderen, Brussel en Wallonië. De historici-specialisten inzake de periode 1930-1950 zijn ca. 1970 begonnen aan een taai, kritisch en emancipatorisch onderzoeksgevecht tegen deze vervalsende beeldvormingen. De historiografie van de Tweede Wereldoorlog werd een voorkeurgebied in de snelle groei van het vakgebied Eigentijdse Geschiedenis. In 40 jaar is er een enorme weg afgelegd en de consensus onder de Belgische historici van alle universiteiten en van alle regio's is sterk en groot geworden, maar de doorstroming van hun onderzoeksresultaten naar de publieke opinie blijft nog steeds te zwak om allerlei redenen. Er staat nog veel werk op de plank.

Het doctorale onderzoeksproject waarvoor Wouter opteerde, paste perfect in dit eerste keerpunt van onderzoek en het past er nog steeds in. Zijn reeds grote kennis over de vakbonden (zijn structuren, leiders, ideologische opties, acties ...) kwam uitstekend van pas om een onderzoeksterrein te betreden dat velen liefst als terra incognita links (of rechts) lieten liggen: het betrof de rol van de vakbonden vanaf mei 1940 en het ontstaan en de verdere werking van de Unie van Hand- en Geestesarbeiders (UHGA), een eenheidsvakbond geïnspireerd door de ideeën van de Nieuwe Orde. In het bevrijdende en onthullende boek van José Gotovitch en Jules Gérard-Libois, *L'An 40. La Belgique occupée*, werd voor het eerst een goede synthese geschreven over deze eenheidsvakbond, die meteen een instrument werd van collaboratie en Duitse bezettingspolitiek.¹ Wouter stelde echter vlug vast hoe complex het verhaal van de UHGA is en hoe deze complexiteit niet als een geïsoleerde casus kon bestudeerd worden. Het moest een fijnmazige analyse worden van wie in de vakbondswereld wel en wie niet, wanneer precies en tot hoelang, in de UHGA stapte. Die vakbondswereld is een geheel van overkoepelende zuilstructuren en diverse beroepscentrales, een kleine melkweg om in verloren te

Wouter aan zijn bureau in het 'oude' AMSAB in Vooruit, jaren 1980 (Amsab-ISG)

lopen. Van de leden op de werkvloer naar de top of van het zuivere vakbondswerk naar de verbondenheid met andere machten en invloeden in politiek, kerk en middenveld: voor bijna alles moesten nieuwe onderzoekswegen gegraven worden, voor bijna alles moesten archieven opgespeurd en ontsloten worden. Wouter heeft deze wegen gegraven en zowel in binnen- als in buitenland heeft hij een onwaarschijnlijk succesvolle archiefodyssee afgelegd.

Misschien ben ik er wel een klein beetje mee verantwoordelijk voor dat het tot 7 juni 1983 heeft geduurd vooraleer Wouter over dit groot onderzoeksveld zijn openbare verdediging bracht en promoveerde tot 83e doctor in de geschiedenis van de UGent. Anderzijds zal hij zich toch wel herinneren dat ik er altijd de zweep heb opgelegd om dit magnum opus niet op te geven ondanks de steeds grotere werklast die het groeiende AMSAB met zich meebracht.

In 1974 kwam in mijn dienst op het seminarie voor Hedendaagse Geschiedenis een assistentenmandaat vrij omdat Daisy Devreese, gehuwd met de Utrechtse professor Theo van Tijn, stafmedewerker werd aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam, onze reuzegrote broer in Nederland. Ik vroeg Wouter om Daisy te vervangen en vanaf dat ogenblik nam Wouter drie

jobs op zich: zijn werk als assistent, zijn doctoraat en het toenemende managementswerk voor de AMSAB-bouwwerf, en neem maar het woord ‘bouwwerf’ zowel letterlijk als figuurlijk. Dat hij als moderne man de vrouw volgde en in Diest ging wonen, waar Gisèle een apothekerscarrière begon, heeft het er niet makkelijker op gemaakt.

Maar kijk, alles of toch zeer veel is gelukt: Wouter kondigt zijn pensioen aan en hij verlaat een Amsab met veel mensen die er werken, met imposante archiefverzamelingen, met veel verworvenheden en connecties, met veel ambities, met ongetemde dromen. Wouter mag opgelucht ademhalen en nieuwe adem verzamelen voor een nieuwe fase in zijn leven. Hij mag, hij móét het Amsab nu loslaten en er enkel verschijnen als gebruiker-navorser van achiefmateriaal dat er vaak dankzij hem is gekomen.

Wouter is een handig man: hij kan verven, verhuizen, timmeren en een beetje metselen. Er zal in Diest werk genoeg zijn om zich nuttig te maken of misschien bereidt hij met deze talenten een triomfantelijke terugkeer naar Gent voor. Wie weet, zou dat niet mooi zijn? Zou hij geen goed koorlid worden van Willy Seeuws’ Morgenrood?

Wouter is een hoog getalenteerd archiefman: hij moet het werk van zijn doctoraat terug opnemen. Over de vakbondsgeschiedenis in de tussen- en naoorlogse periode is inmiddels veel verschenen – ook in doctoraten – en vaak betreft het studies die gegroeid zijn in het eigen Amsab-huis. Zijn groot werk over de UHGA is echter nog niet uitgegeven en het moet ook dringend bijgewerkt worden met nieuw materiaal en nieuwe inzichten. Dit moet hij dus aanpakken, naast alle genietingen van het leven, die ik hem van harte gun en die ik regelmatig met hem wil delen.

Vooruit dus Wout, op naar een nieuwe unie van hand- en geestesarbeid!

1 Zie: José GOTOVITCH & Jules GÉRARD-LIBOIS, *L'An 40. La Belgique occupée*, Brussel: CRISP, 1971, p. 262-281.

Martine VERMANDERE, Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis. In: *Vlaamse Stam*, 37(2001)3-4.

Michel VERMOTE, Geert VAN GOETHEM, Wouter STEENHAUT, AMSAB – vijf jaar socialistisch archiefbeleid. In: *Socialistische Standpunten*, 32(1985)2, p. 120-125.

BIBLIOGRAFIE

Jacques LUST, Evert MARÉCHAL, Wouter STEENHAUT, Michel VERMOTE (red.), *Een zoektocht naar archieven. Van NISG naar AMSAB*, Gent: AMSAB, 1997.

Wouter STEENHAUT & Geert VAN GOETHEM, Amsab, een instituut. In: Gita DENECKERE & Bruno DE WEVER (red.), *Geschiedenis maken. Liber amicorum Herman Balthazar*, Gent: Tijdsbeeld/UGent/Amsab-ISG, 2003, p. 61-74.

Een rijk gevulde carrière ...